

HERMAN VAN CAMPENHOUT

Voetballen of vechten?

Van Herman van Campenhout verschenen bij Davidsfonds/Infodok:

Koning zonder letters (8+)

Koning Jano (9+)

De stille soldaat (11+)

Pikadon (11+)

Bittere thee (12+)

De driehonderste (12+)

Een kei in de rivier (12+)

De zaak Tbetanchamon (12+)

Davidsfonds/Infodok

Campenhout, Herman van
Voetballen of vechten?

© 2006, Herman van Campenhout en Davidsfonds Uitgeverij nv
Blijde-Inkomststraat 79-81, 3000 Leuven
Vormgeving cover: Peer de Maeyer
Vormgeving binnenwerk: Peer de Maeyer
D/2006/2952/38
ISBN 90 5908 199 4
NUR 284
Trefwoorden: vriendschap, Eerste Wereldoorlog, desertie

Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand
en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze,
hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen
of op enige andere manier zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

Perfect in de houding, het geweer over de rechterschouder en de ransel op de rug, zo stonden de mannen in het gelid. Het was pas zes uur in de ochtend. De nachtelijke vrieskou vrat nog aan de neuzen en de vingertoppen van de soldaten, maar hun discipline was er niet door aangetast. Kaarsrecht stonden ze achter hun sergeanten, in rechte rijen om de Union Jack. Tegenover hen de kapitein en zijn vier luitenants. Met een tevreden gezicht bekeek kapitein Archibald Jameson zijn compagnie. Zijn mannen stonden klaar om aan hun moeilijke opdracht te beginnen. Hij knikte naar eerste luitenant Walter Hartwell, die naast hem stond.

‘Dagorder van donderdag 24 december 1914!’ riep de luitenant. ‘Marsbevel. Vandaag trekken we naar voren. Onze compagnie is vanwege haar discipline en vechtlust door de Generale Staf uitgekozen om de komende veertien dagen de loopgraven van Ploegsteert te verdedigen!’

In de rangen bleef het doodstil. Het was alsof een ijzige wind hen liet rillen. De mannen wisten wat dit betekende. Pas een maand geleden was die *eer* hen ook al eens te beurt gevallen in een andere sector van het front. De komende twee weken zouden ze in de loopgraven liggen, op amper vijftig meter van de Duitse stellingen. En zoals zij de Duitsers in het oog hielden, werden ook zij door de vijand bespied. Op alles wat bewoog werd geschoten! De kans dat ze uit deze hel levend terugkeerden, was kleiner dan wanneer ze Russische roulette speelden. Vorige keer waren er in de compagnie acht doden gevallen. Die eerste loopgraaf werd niet voor niets ‘de dodengang’ genoemd. Als dat de beloning was voor hun *discipline en vechtlust*, dan had de Generale Staf beter iets anders kunnen verzinnen. Een weekend Parijs bijvoorbeeld, met een compagnie mooie meiden in Pigalle, of tien dagen naar huis!

‘Het Geallieerd Militair Hoofdkwartier in Saint-Omer laat aan alle eenheden het volgende weten: het wordt mogelijk geacht dat de

Duitsers een aanval overwegen in de periode tussen Kerstmis en Nieuwjaar. Extra waakzaamheid is geboden. Desertie en lafheid in het zicht van de vijand zullen met de kogel worden bestraft.'

De luitenant keek op van zijn blad.

'De Fritzen denken dat wij in de eindejaarsperiode minder weerbaar zijn dan op andere dagen!' Die laatste zin had hij op ironische toon uitgesproken, maar niemand van de manschappen reageerde. 'Uiterste waakzaamheid is dus geboden. Om de bevoorradingscompagnie te ontlasten, nemen we zelf een deel van de munitie mee om elke aanval te kunnen afslaan!'

Het bleef nog altijd stil in de rangen.

'Om te laten zien hoezeer de koning, de regering en het Britse volk met jullie meeleven, heeft Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Mary aan ieder van jullie een kerstgeschenk gestuurd. Jullie mogen een bedankje terugsturen, maar een dode Duitser is het mooiste kerstgeschenk dat je haar kan aanbieden!'

De manschappen mondkelden. Na vijf maanden oorlog kenden ze dit soort peptalk wel.

'Voor we marcheren, zullen de kerstpakketten samen met de post worden uitgedeeld. Over een half uur worden de rangen gevormd om te vertrekken. Ingerukt!'

Het gelid was verbroken, maar erg luidruchtig werd het niet. Nadenkend liep Frank Sumption naar de brievendistributie. De Prinses Mary-pakjes waren natuurlijk welkom, maar brieven van het thuisfront waren veel belangrijker. Toen de oorlog op 3 augustus 1914 begon, was elke Brit ervan overtuigd dat de soldaten met Kerstmis weer thuis zouden zijn. De Duitsers waren geen partij voor het glorieuze Britse leger dat een vierde van de wereld controleerde! Duizenden jongens hadden zich als vrijwilligers gemeld om de Duitsers te stoppen en weer over de Rijn te jagen. Overal in het land had de legerleiding vaderlandslievende avonden georganiseerd met de bekendste variétéartiesten en zangeressen om de jongens warm te maken voor de legerdienst. Nu was het bijna Kerstmis en in plaats van thuis gezellig bij de kerstboom te zitten,

zouden ze hun kerstavond in de loopgraven doorbrengen. In plaats van kaarsjes aan te steken, zouden ze kogels afvuren. In plaats van kerstliederen te zingen, zouden ze vloeken op de ratten die in grote aantallen in de loopgraven huisden. En dat was allemaal de schuld van de grijze Moffen die de oorlog begonnen waren en met hun kanonnen de vrede hadden stukgeschoten. Daarbij waren ze in de veroverde gebieden als beesten te werk gegaan door tientallen onschuldige burgers te gijzelen en te fusilleren. Frank verlangde ernaar die barbaren terug te drijven tot in de steppen van Azië, waar ze thuishoorden. Maar dat was sneller gezegd dan gedaan. De Duitse kanonnen waren echte moordwapens, ook hun geweren deden voor die van de Engelsen niet onder. De twee legers waren in een stellingenoorlog verzand die veel slachtoffers eiste en geen terreinwinst opleverde. Je zou om minder de moed verliezen. Een brief van thuis was het enige dat hem kon opbeuren.

De mannen verdrongen zich rond de pakjes- en de postbedeling.

'Herbert Smith!'

'Hier!'

De jongen ving de brief op die de sergeant in zijn richting wierp.

'Frank Sumption!'

'Aanwezig!'

Frank ving de twee brieven op die voor hem bestemd waren en trok zich terug uit het gewoel. Een brief van zijn grootmoeder, zag hij aan het handschrift, en een van zijn moeder. Een moederskindje was hij allang niet meer, maar op haar brieven zat hij nog altijd te wachten. Voorzichtig scheurde hij de envelop open om de brief zeker niet te beschadigen en vouwde de twee volgeschreven vellen open. *Beste Frank, las hij. Ik hoop dat je deze brief nog voor Kerstmis ontvangt, want je vader en ik denken heel veel aan jou en je moet weten dat we in deze kerstdagen dicht bij jou zijn. Zoals elk jaar hebben we een kerststalletje in huis gehaald en hangt de maretak boven de voordeur...*

Frank voelde een por tegen zijn schouder. Sergeant Cyril Walkinton van zijn afdeling trok aan zijn arm.

‘Sumption, die brieven kan je de komende veertien dagen nog lezen. Meekomen!’ Frank had zin om te vloeken, maar bij sergeant Walkinton hielp dat niet. Die kon luider vloeken en tieren dan de luidruchtigste van zijn manschappen en in het leger werd dat als een deugd beschouwd. Achter de sergeant liep hij naar de schuur van de boerderij die als arsenaal dienstdeed.

‘Deze kist munitie neem jij mee!’

Ongelovig keek Sumption zijn sergeant aan. Dit kon niet waar zijn. Walkinton had hem weer uitgekozen voor een smerig karweitje, terwijl er in de afdeling veel sterkere mannen waren. Hij was de kleinste en de magerste van de twaalf. Bruce en Georges waren dubbel zo breed als hij en zeker twee hoofden groter. In zijn eentje kon hij zo’n kist nauwelijks optillen!

‘Alléén?’ stamelde hij.

‘Natuurlijk niet, sufkop’, reageerde de sergeant wrevelig. ‘Ik stuur drie andere mannen om jou te helpen. Maar jij bent de verantwoordelijke. En als je nog een kerstpakket wilt voor we vertrekken, zou ik geen tijd meer verliezen!’

Frank liep naar buiten en ging in de rij staan van de pakjesbedeling. De jongens die hun kerstgeschenk al gekregen hadden, staken lachend de sigaretten- en tabaksdoos omhoog of de blikken Bully beef die ze in hun pak gevonden hadden. Geduldig schoof Sumption aan tot het zijn beurt was.

‘Naam?’

‘Sumption.’

Zijn naam werd op de lijst aangevinkt, hij kreeg een kartonnen doos in de handen gestopt en werd weggeduwd.

‘De volgende!’

Dat pak meeslepen naar de voorste linies kon hij niet. Snel maakte hij de doos open en propte de inhoud in zijn ransel.

‘Verzamelen!’ schreeuwde luitenant Hartwell. ‘De munitie ophalen en groepjes vormen bij de sergeanten!’

Frank Sumption liep naar de schuur. Georges McGowan stond al te wachten bij de kist die de sergeant hem had aangewezen.

‘Klaar?’ vroeg hij.

Frank knikte. Ze grepen elk een handvat en zeulden de kist naar buiten. Het was niet prettig om voor pakezel te moeten spelen, maar als ze de Duitsers op hun donder wilden geven, moesten ze voldoende munitie meenemen. Daarbij waren er nog twee andere soldaten aangewezen die hen op geregelde tijden moesten aflossen.

‘Iedereen aanwezig?’ riep sergeant Walkinton.

In een oogopslag zag Frank dat iedereen er was. Bruce, de reus, Georges, Herbert, Edward en Francis en nog zes anderen die tot zijn afdeling behoorden.

‘We vertrekken! Volgen!’

In één lange rij liepen de soldaten achter hun sergeanten in de richting van de opkomende zon. Dit was geen gezellige ochtendwandeling. Langs uitgestippelde wegen die buiten het gezichtsveld van de Duitse observatieposten vielen, achter bermes die de vijandelijke kogels tegenhielden of gebukt door ondiepe loopgraven trokken ze naar de voorste linies. Alleen al naar voren trekken was zo gevaarlijk dat er bij elke aflossing slachtoffers vielen. Het was alsof de Duitsers geheime observatieposten hadden vanwaaruit ze elke Britse troepenbeweging in de gaten hielden. In elke toren, in elke populier die nog niet was neergehaald door de Britse artillerie, zat wel een Duitse observatiepost. Maar vanochtend was het verdacht rustig aan de Duitse kant. Geen kanongebulder, geen gewerschoten die de morgenstilte openscheurden. Het was alsof de Duitse artillerie vandaag vrijaf had genomen. Of deden ze maar alsof om straks al hun wapens ineens te laten donderen?

Pas twee uur later kwamen ze in de loopgraaf aan. Frank was geradbraakt, maar blij dat hij het er levend vanaf had gebracht. Veilig kon je deze plek niet noemen, en allerm minst comfortabel. De bodem van de loopgraaf was zo drassig dat de soldaten er tot hun enkels inzakten. De mannen die ze gingen aflossen, stonken en zagen eruit alsof ze zich dagelijks in de modder hadden gewenteld. Maar op hun gezichten was intense vreugde te lezen dat ze nog

leefden en dat deze nachtmerrie in de dodengang eindelijk voorbij was. Een van hen kon zelfs nog grapjes maken.

‘Hé, mannen!’ riep hij. ‘De warme douches zijn hier!’ Hij wees naar een kazemat die half onder water stond. ‘En voor de golfbaan moet je gewoon de trap oplopen!’ Schaapachtig staarden de nieuwkomers de roetzwarte grapjas aan.

‘Dit wordt de leukste kerstnacht die jullie ooit hebben meegeemaakt’, riep een ander sarcastisch. ‘In het open veld met de herders, en Duitse engeltjes die jullie met kogels en vuurpijlen bestoken. Ik zal aan jullie denken wanneer ik vannacht mijn voeten verwarm aan het mooiste meisje van Poperinge.’

De jongens die mochten vertrekken schaterden en klopten de achterblijvers vriendschappelijk op de schouders.

‘Tot over veertien dagen!’

Jaloers staarden de nieuwkomers de vertrekkers na.

‘Mannen, onze beurt komt nog,’ riep sergeant Walkinton, ‘maar eerst moeten we ons organiseren! Shapiro, Reilly, Keaton, Kendrick en Gwynn, eerste wacht. De anderen kunnen zich in de kazematten installeren en uitrusten. Over vier uur is er aflossing van de wacht.’

Frank was niet bij de eerste wachtbeurt omdat hij de munitie gesjouwd had. In een kazemat, een ondergrondse schuilplaats die uitkwam op de loopgraaf en die ook dienstdeed als slaapkamer, haalde hij het pakje van Prinses Mary uit zijn rugzak, gooide hem op een droge brits en werkte zich weer naar buiten. Met zijn geweer tussen zijn benen zakte hij neer op een zandzak. Hij was moe van het vroege opstaan en het sleuren met de munitiekist. Zijn armen deden pijn alsof ze uitgerekt waren. Vijf minuten rust had hij dubbel en dik verdiend. Hij haalde een sigaret uit het verzilverde doosje. Een geschenk van Prinses Mary. Er zat ook een nieuwjaarskaart bij, een foto van de glimlachende prinses en een pakje tabak. Hij vond het fijn dat het koningshuis aan zijn soldaten dacht, maar het liefst had hij toch thuis gezeten, of in de kapperszaak van meneer Landstrom. Maar dat was nu niet mogelijk. De eer en de macht van Groot-Brittannië stonden op het spel.

Hij diepte de brief van zijn moeder op uit de zak van zijn overjas en trok zijn sjaal over zijn hoofd om zijn oren tegen de kou te beschermen. *Beste Frank, herlas hij. Ik hoop dat je deze brief nog voor Kerstmis ontvangt... Hier in de Southgate Road hebben de vrouwen, de zussen en de liefjes van de soldaten aan het front een inzamelactie gehouden om jullie sigaretten, tabak en warme kleren te kunnen opsturen. In de krant staat dat het erg koud en nat kan zijn in de Vlaamse vlakte en dat jullie een warme trui, dikke handschoenen en wollen kousen goed kunnen gebruiken.*

Iemand stootte hem aan.

‘Een brief van je liefje?’ vroeg Bruce ironisch.

Frank verbleekte. De anderen maakten er zich vrolijk over dat hij geen vrouw of vriendin had. Zelfs als ze achter het front in rust lagen en naar de kroeg gingen, toonde hij niet de minste belangstelling voor de cafédochters die serveerden. Hij had nooit naar meisjes omgekeken en zijn ouders hadden dat niet vreemd gevonden, maar hier werd er lacherig over gedaan.

‘Van mijn moeder’, antwoordde hij en hij las verder alsof hij de stekelige opmerking niet gehoord had.

Je zus was het actiefst van allemaal. Ze is trots dat haar broer aan het front meevecht en ze vindt het jammer dat ze niet naast jou kan staan. Daarom heeft ze zich vrijwillig aangemeld om een verpleegsterscursus te volgen. Ze wil zo snel mogelijk naar Vlaanderen oversteken om de gewonde soldaten te helpen verzorgen.

Frank Sumption stopte met lezen. Hij kende zijn zus Julie. Altijd bereid om een handje te helpen. Ze was pas achttien, twee jaar jonger dan hij, maar ze zou niet stoppen voor ze het verpleegstersdiploma gehaald had en in een veldhospitaal achter het front terecht was gekomen.

Meneer Landstrom laat je groeten en wenst je een zalig kerstfeest. Nu jij er niet meer bent om hem te helpen, heeft hij het razend druk in zijn kapperszaak. Een andere jonge en bekwame kracht kan hij niet vinden in deze oorlogstijd. Het is alsof alle mannen hun haar nog willen laten knippen om er met Kerstmis feestelijk uit te zien.

Meneer Landstrom hoopt dat de oorlog niet lang meer zal duren, want hij heeft je nodig in de zaak.

Frank glimlachte. Het deed hem genoeg dat meneer Landstrom hem niet vergeten was. Van hem had hij het kappersvak geleerd, en zonder deze oorlog zou hij nu nog steeds in zijn kapperszaak staan. Niet alleen de mannen in Londen wilden er netjes uitzien met Kerstmis, in Vlaanderen was dat ook zo. De afgelopen dagen had hij tientallen kameraden en onderofficieren geknipt. Wie naar de officiële kappers van het bataljon ging, kwam als een geplukte kip terug. En de jongens die met verlof mochten naar Calais of naar Parijs waren er nog heviger op gebrand om met een modieus kapsel te vertrekken.

Tante Margaret laat je groeten. Voor het kerstdiner heeft ze zoals elk jaar haar speciale plumpudding gemaakt. Je vader heeft het enorm druk in de haven. Dagelijks moeten er schepen bevracht worden die naar Dieppe en Le Havre varen. Hij vindt dat zijn werk zijn bijdrage is om Groot-Brittannië de oorlog te laten winnen. In onze straat zullen alle gezinnen die een soldaat aan het front hebben met kerst de Union Jack uithangen.

Frank, meer heb ik niet te vertellen. Wees voorzichtig! Zalig kerstfeest, ook van papa, Julie en alle anderen. We denken aan jou en bidden dat je behouden mag terugkeren. Als je tijd hebt en als de kans zich voordoet, stuur dan eens een brief. Ik zou heel graag vernemen hoe je het maakt. Je moeder.

Frank liet de brief zakken, leunde achterover en sloot zijn ogen. Het leven aan het front was niet gemakkelijk, maar voor de moeders, de vaders, de vrouwen, de liefjes en de vrienden die thuis achterbleven, was het beslist ook geen lachertje. Eigenlijk kenden zij net zo weinig rust als hun schatten in de loopgraven. Elke dag konden ze te horen krijgen dat hun zoon of echtgenoot eervol gesneuveld was voor het vaderland. In de praktijk betekende dit dat de ongelukkige ergens door een kogel was getroffen en soms nog uren had liggen kermen voor hij gecrepeerd was. Frank hoopte maar dat hij in dat geval onmiddellijk dood zou zijn. Maar daar

mocht hij nu niet aan denken. Gewoon een dutje doen, want straks was het zijn beurt om wacht te lopen. Gelukkig had hij weinig moeite om in slaap te vallen, zelfs als twee meter verderop enkele van zijn kameraden luidruchtig zaten te kaarten. Meneer Landstrom beweerde vroeger dat Frank zelfs staande kon slapen en waarschijnlijk had hij nog gelijk ook. Op een keer was er zoveel werk dat Frank van vijf uur in de ochtend tot elf uur 's avonds geknipt had, maar van de volgende dag kon hij zich van bepaalde momenten niets meer herinneren. Hij leunde met zijn hoofd tegen de wand en sloot zijn ogen...